

Lykke Friis om Danmark og Europa efter
formandskabet:

Ænderne, ammekøerne og den trojanske hest

1. Fra "Ach Dänemark" til "Superhero Rasmussen"
2. Hvorfor gik ænderne over gaden?
3. Den lå ikke til højrebenet
4. Sødetabletter udenfor mandatet
5. "Fra København til København" – visionen i hus
6. --- men hvordan skal det fungere?
7. 1989: "Man kan ikke nedlægge veto overfor et kollaps"
8. Den manglende ejerfornemmelse
9. Europa i choktilstand
10. Den ghettoiserede debat
11. Mindreværd og storhedsvanvid
12. Ikke 'de stores legeplads'
13. Underskoven binder os sammen
14. Aldrig fugl, aldrig fisk

PRESSEMEDDELELSE

"Man er dybest set i chok-tilstand, for nu at formulere det meget dramatisk og meget brutalt. Vi har forberedt denne her østudvidelse i så mange år, at - jamen altså, det her med at nu er den dér, det er altså næsten et chok." EU er først ved at vågne op til at det faktisk i December lykkedes Danmark at forene Europa. Det var IKKE en selvfølge at Østudvidelsen kom i hus – at det lykkedes skyldtes bl.a. at den danske regering dristigt turde forhandle udover sit mandat.

Dét er vurderingen fra Dansk Industri's europapolitiske chef Lykke Friis, der i et 15.000-ords interview med RÆSON i dag analyserer både Danmarks forhold til Europa som det tegner sig efter det netop overståede danske EU-formandskab - og EU's egen dagsorden for de næste år.

I Bella Centret undersøgte hun atmosfæren i de sidste hektiske timer: "så sagde jeg sådan drillende til folk: "Har du hørt dét? Polakkerne! De er rejst hjem!" Jeg vil sige det var *temmelig* mange, der røg på dén: "Nej! Nej, det var dog godt nok utroligt... nå... nå! Nej, så er det hele røget på gulvet! Nå ja, men så må vi jo til den igen, næste forår, med polakkerne." Andre prøvede straks på at redde den ved at sige: "Nå ja, ni ud af ti, det er ikke så tosset!" osv., og det siger altså noget om den dér med højrebenet – og igen, for at vende tilbage til Ebbe Sand: At det var ikke så klart."

På den positive side tæller, at Danmark med østudvidelsen formåede at vende vores image i udlandet, der ellers – på dette tidspunkt sidste år – var blevet stærkt negativt præget af udlændingepolitikken. Østudvidelsen har også givet dansk europapolitik en egentlig storpolitisk *vision*, der formår at flytte debatten væk fra flæskepriserne og giver dansk europapolitik muligheden for at blive andet og mere end "pindsvinefodbold":

Men på den negative side har Danmark endnu ikke vist interesse for HVORDAN fremtidens EU skal fungere: **"der har Danmark ført denne her politik med, at man var helt fremme i skoene når det drejede sig om at optage landene, og været helt oppe at køre, helt fremme og sige: 'Ja, de skal ind' osv. Men man har stort set aldrig udviklet et koncept for: hvordan kan møget så fungere efterfølgende? (for at sige det direkte!)"** Danmark og Storbritannien er endog blevet mistænkt for at betragte østudvidelsen som en *trojansk hest* – hvor de nye medlemmer ville blokere for integrationen, når først de var kommet indenfor.

Lykke Friis retter også en skarp kritik af de danske politikere fordi de opretholder en "ghetto" omkring EU og fuldstændigt ignorerer Europapolitikken ved folketingsvalgene: **"det er da præcis dér, at du har et af de altafgørende problemer: ved at politikerne jo dermed nærmest siger til vælgerne at det er to vidt forskellige ting. Der er ikke nogen forbindelse. Man kan sagtens stille sig op og blive valgt til et folketingsvalg uden at nævne EU – uden at nævne at EU dybest set er rammen om det hele. Det behøver man ikke at gøre. Jamen, så bekræfter man da også at det er to vidt forskellige ting. Hvad man også bekræfter, det er at man selv er bange for det på en eller anden måde."**

Fra "Ach Dänemark" til "Superhero Rasmussen"

CBK: Lykke Friis, tusind tak for muligheden for at komme her og diskutere Danmarks forhold til Europa – vi er jo kommet sikkert ind i år 2003 og har dermed altså også jo for et par måneder siden afsluttet det her meget omtalte EU-formandskab, der jo så altså af tilfældighedens veje faldt sammen med 30-året for Danmarks indtræden i EU og, ad andre tilfældighedsveje faldt sammen med Østudvidelsen. De tre ting er jo kommet til at stå, kan man sige, i et temmelig nært beslægtet forhold her det sidste halve til hele år. Lad os begynde med det indlysende spørgsmål: Var formandskabet en succes?

LF: Det mener jeg man må sige. Altså det som lå i kortene - tiden: at hvis det lykkedes at optage – *afslutte forhandlingerne*, skal vi nok sige – forhandlingerne med de central- og østeuropæiske lande, jamen, så ville det være en succes. Det var det, der var mottoet – de 3 E'er: *enlargement, enlargement, enlargement*. Alt andet var sådan set egentlig ligegyldigt. Det kan godt være, man kan pege på at sige "jamen, det lykkes ikke rigtig med landbrugsreformen" eller – nogle siger, "det var ærgerligt, man ikke blive enige om et fælles EU-patent, alle de her ting, men: man vidste sådan set hele vejen igennem, at hvis det lykkedes at komme igennem med udvidelsen, så ville man kunne klassificere det som en succes. Det ser man jo også med alle mulige andre formandskaber: at hvis du er i stand til at vedtage en traktat eller noget andet, jamen så vil det så blive klassificeret som en succes.

Så – det er jo også det, du har set siden hen, også i international presse: det synes jeg er meget vigtigt at sige... at der er nogle gange sådan en tendens til de rød-hvide briller og klaphatten, og man bliver så begejstret i Danmark over en begivenhed, og så rejser man til udlandet og så siger folk: "Hvad-øh, har Danmark haft formandskabet? Det var vi ikke klar over. Der må man altså sige at international presse denne gang faktisk havde de helt store lovord fremme omkring det danske EU-formandskab. Altså, *Financial Times* sluttede jo af

med at lave en artikel – en halv side(!) – om Anders Fogh Rasmussen, hvor de kaldte ham *Superhero Rasmussen*. Det var jo altså så en avis, som jo før – og det skal man altså huske på, det var jo stort set hele det internationale pressekorps, som – *inden* Danmark overtog formandskabet havde skrevet nogle af de mest *negative* artikler om Danmark meget, meget længe. Tysk presse: "Ach, Dänemark!"

Hvordan kunne det dog være at Danmark, som jo tidligere havde været det her land hvor man jo altså ..hvor politiet, politimanden stoppede trafikken for at hjælpe ænderne over gaden og alt det dér, det dér image som Danmark havde, *pludselig* var blevet det der land, der førte den der forfærdelige indvandrerpolitik, og hvordan kunne man kunne man dog så også overlade formandskabet til Danmark på et tidspunkt, hvor.... Ja, hvor det nu gjaldt om at *åbne* Europa, og det som Danmark gjorde var jo at lukke sig selv inde. Så det var jo noget af den mest negative presse Danmark har haft meget længe.

CBK: Hvornår skete stemningsskiftet i den internationale presse efter din vurdering?

LF: Jamen, der skal du faktisk næsten helt helt frem til målstregen, altså, før du virkelig får det dér stemningsskifte. Op til, jamen, der var det jo også *forbeholdene*, der spillede en stor rolle. *Economist* – fx: 'Jamen, altså, hvordan kunne man – igen dét der med at Danmark skulle have formandskabet – et land som man jo... som jo havde fået lov til at *opte ud* af de vigtigste projekter i EU. Hvordan skulle Danmark så være i stand til så at guide unionen igennem denne her meget vigtige periode? Og da man så kom frem til snorene, ja, når man læser international presse, også de gennemgange der er lavet af forskellige nyhedsbreve osv., der nævner man jo stort set ikke forbeholdene, for de spillede jo ikke nogen rolle.

Man nævner heller ikke dansk indvandrerpolitik – faktisk har man mere eller mindre glemt det i den sammenhæng. Så man må jo sige at også i *det* perspektiv – der skal man altså huske den forhistorie... jeg oplevede den meget tydeligt, også fordi vi havde utroligt mange udenlandske journalister på min daværende arbejdsplads, Dansk Udenrigspolitisk Institut, minimum en 4-5 stykker om *ugen*, op til... og det var *vitterligt* en meget, meget *konfrontatorisk* holdning overfor Danmark, tenderende til det aggressive. Og set i det lys så var det jo altså en succes, fordi man fik vendt image'et fra at være *skurk* til så at være *superhero*. Og det er da der ingen tvivl om, at regeringen nok er temmelig glade for. Så må man se, hvor lang tid det så varer.

Man kan jo sige, at man ser det vel også derhen af, at *Financial Times* – for nu igen at fremhæve den avis – åbenbart har udviklet sådan et specielt forhold til Anders Fogh Rasmussen for konsekvent nu, når de skal finde ud af hvem der skal være *Præsident for Det Nye EU*, jamen så nævner de jo *Mr. Rasmussen*. De havde dog her i forrige uge en artikel hvor de kaldte ham sådan lidt... han mindede lidt om en *robot*, så helt afklaret i deres forhold til ham er de åbenbart heller ikke. Men det, der også er nyt, kan man så sige, er at du har – *før* Danmark overtager formandskabet - den dér med, "kan Danmark overhovedet *løfte* denne her opgave?" Og så pludselig, efterfølgende, jamen sådan en avis – som jo de fleste, der følger med i EU-samarbejdet, sætter meget højt, nemlig *Financial Times* pludselig nævner den danske statsminister som en mulig kandidat at være præsident. Det tror jeg nu ikke han bliver, men *skiftet* er da i hvert fald noget man kan forholde sig til.

Hvorfor gik ænderne over gaden?

CBK: Lad os lige prøve at sætte – før vi går videre ift. EU – det, der skete dér, sidste forår, med den udenlandske presse umiddelbart efter valget, med Per Stig Møllers optræden i *HardTalk* på BBC World osv., ikke, altså den dér som vakte en vis

opmærksomhed herhjemme, ikke: vi er ikke vant til den type opmærksomhed, må man sige...

LF: *New York Times* var jo også ude med riven. Det var hele vejen rundt.

CBK: Hvad skete der dér i det dér halve år? Altså, røg vi ind i sådan et Østrig-spor? - jvf. Østrig-sanktionerne - har der været en sensitivitet i Europa eller på de dér internationale journalist-niveauer de sidste par år omkring dét der *spectre*? (genfærd, red.)

LF: Det var der i hvert fald i foråret, og selvfølgelig også lige efter regeringen kom til. Der var der i international presse, men også i internationale forskerkredse, hvor jeg jo så optrådte mange gange til store kongresser ifbm. jo, at 'nu skulle Danmark have formandskabet' og så skulle man jo så have en dansker ind at forklare hvad ville Danmark osv. Og det var altså *aggressivt*, og det var altså at tingene blev sådan lagt... kom lige efter hinanden, altså: Le Pen, Jörg Haider og Rasmussen og ... så stoppede det jo så.

Jeg var så i USA sidste år, i foråret, og der var det jo altså også slående, når man sådan læste amerikansk presse og man også så amerikansk tv (okay, nu skal man så vel ikke opfatte dét som værende noget sandhedsvidne – at sidde at se Fox TV, som jo mildest talt jo er... er temmelig sådan meget på den ene side af det politiske spektrum), men dér kunne man jo sidde og se politiske debatter, hvor der så løb denne her tekst forned: *The Rise of Fascism*. Og så sad de dér fire gamle mænd omkring et bord og diskuterede: "det var da også skrækkeligt, at nu er fascismen kommet tilbage". Henry Kissinger var fremme og sige, at vi alle sammen hadede jøder, osv. osv.

Så man kan sige, det var ikke kun Danmark, der var med i denne her diskussion, men jeg synes det var interessant at Danmark pludselig så blev fremhævet – og *New York Times* havde den jo også fremme: hvor man så netop sagde, altså, var inde på det her med politimanden og ænderne. Og der skete der altså så et skift - som man jo så nok også kan se generelt – at der så også er sket et skift i europæisk politik: nu er der jo også kommet skift i Holland. Så man kan sige den diskussion ebbede på en eller anden måde også ud, men man kan sige at ved at man havde det her succesrige formandskab, så kom man så at sige også lettere ud af det.

CBK: Så vi er så at sige blevet fanget i to bølger, der gik i hver sin retning?

LF: Ja, det kan man vel sige. Men jeg synes på en eller anden måde, at det er i hvert fald er interessant at have det skift med, fordi det er jo igen det der med: man glemmer hurtigt, hvordan det var i juli måned 2002, især fordi der jo nu er sket så meget andet – men jo også fordi formandskabet jo på mange måder var så intensivt.

Den lå ikke til højrebønen

CBK: Nu har du jo selv givet udtryk for forventningerne udenfor landets grænser – var det Prodi, der blev spurgt om at evaluere hvad man ville blive bedømt på, hvor han sagde: Det er kun udvidelsen - og så valgte den danske regering vel ret bevidst at sige: det handler om udvidelsen.

LF: Bestemt.

CBK: Hvis vi prøver at tage sådan en *counter-factual* overvejelse: Lad os nu sige (nu var der selvfølgelig afstemningen i Irland, der var et åbent spørgsmål, og valget i Tyskland – de der usikkerhedsfaktorer) – men lad os nu sige at man INDEN den danske formandskabsovertagelse sidste sommer havde haft en meget klar fornemmelse af: "Det her, det kommer ikke til at gå. Vi kan simpelthen se nu at det her går ikke – der er ikke bare et par spørgsmålstejn, der er virkelig nogle problemer i det." Ville man have været i stand til fra den danske regering så at lægge en anden stil? Ville man være kunnet sluppet ud af den der forventning til Østudvidelsen, hvis man var gået ind og havde lagt en anden prioritet? Og være kommet til at fremstå så i hvert fald ikke som dem, der tabte suppeterrinen fuldstændig? Hvis man havde haft den frygt?

LF: Jeg vil sige: man havde jo frygten. Og det her med de tre E'er – *enlargement, enlargement, enlargement* – kunne man møde *mange*, som blev nærmest helt – jeg vil ikke sige rødglødende – men de kunne ikke lide det, når man sagde at dét var de tre E'er. Fordi det var præcis den der med, "jamen, hvis nu det hele ryger på gulvet, så står vi jo så uden noget – vi må have en plan B! Vi må på en eller anden måde have noget, som så kan sige, det lykkedes os at komme igennem med noget andet." Så det arbejdede man faktisk på – i hvert fald mentalt, man prøvede hele tiden på at sige: det var jo ikke kun udvidelsen, der var også andre ting der var vigtige. Johannesburg – især i starten hørte man meget om Johannesburg. Men når det kom til stykket så var det udvidelsen. Og alle de der forsøg med på en eller anden måde at udvikle nogle andre projekter, det lykkedes altså ikke rigtigt, fordi man vidste at det var dét, man ville blive målt på.

Så er det klart, at hvis man nu fra starten af havde ment, at det gik nok ikke helt, jamen, så tror jeg sådan set egentlig ikke, man kunne være kommet ud af dét. Og så tror jeg man skal have med, at så fordi Danmark på det tidspunkt havde det ry som Danmark havde – nu tænker vi både på forbeholdene og især jo så også, eller ikke især, men så også på grund af alt det her med udlændingedebatten – jamen, så havde Danmark fået én over snuden. Fordi sådan er det nu engang i EU-systemet: døden skal have en årsag, man skal have en syndebuk, og det er *altid* formandskabet. Altså – hvorfor gik det franske formandskab ikke specielt godt? Forklaringen er jo selvfølgelig dén (man finder fordommene): det er fordi de er nogen arrogante nogle, *derfor* gik det ikke godt. Spanierne: hvorfor gik det ikke godt med dem? Igen graver man fordommene frem – og siger, jamen, det er jo så fordi de vil bare score kassen og beholde alle pengene selv og vil ikke give nogen penge til nogen andre. Og tilsvarende, her havde argumentet så ligget lige på den flade: nemlig at sige, jamen, det er jo også det, Danmark kan da ikke håndtere dét der, med alle de dér forbehold, og det ene og det andet.

Så jeg tror ikke man kunne på nogen som helst måde være kommet ud af den situation, at man ville have fået én over snuden. Så er det klart, så skal vi jo altså have med i det her overordnede spil, at EU – man kan jo mene at EU altid er meget langsom til at træffe beslutninger osv., det er EU på mange måder også – men så har EU en mekanisme: og det er at sige "okay, nu sætter vi en dato." Og de sidste mange, mange år, så har man altså overholdt de datoer, når man har sat dem.

Så selvom man hele tiden kunne være nervøs over sådan nogle begivenheder som Irland, den irske folkeafstemning (og det mener jeg virkelig stadigvæk: Det kunne så have været noget der kunne have fået det til at løbe ud i sandet), så var der opbygget et *momentum*, i det her. *Alle* var sådan set godt klar over at nu *skulle* det være. At når man sådan skulle vædde med nogen – og skulle vædde en kasse rødvin eller hvad det nu var – jamen, så satsede man alligevel på at *det ville nok gå*. Og det var også fornemmelsen. Det har så fået nogle efterfølgende til at sige: nå ja, der er ingen grund til at give Anders Fogh Rasmussen eller den danske regering point for dét, fordi det lå lige til højrebænet, det svarer til at Ebbe Sand er i stand til at score i et tomt mål på to meters afstand. Det kan selv du og jeg også godt klare, ikke? Ingen problemer i dét, ikke? Men den holder så bare ikke, vil jeg mene.

Fordi der kan man sige: rammevilkårene var gode, men du kan altså godt som formandskab så gå ind enten at tabe det hele på gulvet eller så at hjælpe til at det rent faktisk lykkes.

CBK: Man kunne sige, der var også en hel række mulige scenarier i virkeligheden imellem ingen udvidelse og den udvidelse, der kom? Du er selv inde på, at typisk er man i stand til hvis man får ét land ind, så at få resten til at løbe med –

LF: Ja – isbrydertaktikken.

CBK: Men man kunne godt have forestillet sig at det var blevet en halv løsning eller et eller andet, kunne man ikke?

LF: Joh... altså, for at give et eksempel på dét: Jeg rendte jo rundt – var jeg lige ved at sige – ude i Bella Centret de to eller de tre dage, hvor tingene jo så løb af stablen. For sådan at give et indtryk af stemningen derude og hvor sikre folk var på, om det ville gå godt eller skidt, så kunne jeg så ikke dy mig (det var sådan lidt ledt – og måske var det også fordi at timerne blev lidt lange på et tidspunkt: der skete ikke så meget, man ventede på, at nu kom der nogen ud og sagde, de var blevet enige om et eller andet, eller 'nu havde man snakket med nogle tyrkere' og sådan noget) så jeg rendte så rundt og så spurgte jeg sådan folk – så sagde jeg sådan drillende til folk: "Har du hørt dét? Polakkerne! De er rejst hjem!" Jeg vil sige det var *temmelig* mange, der røg på dén. "Nej! Nej, det var dog godt nok utroligt... nå... nå! Nej, så er det hele røget på gulvet! Nå ja, men så må vi jo til den igen, næste forår, med polakkerne." Andre prøvede straks på at redde den ved at sige: 'Nå ja, ni ud af ti, det er ikke så tosset!' osv., og det siger altså noget om den dér med højrebenet – og igen, for at vende tilbage til Ebbe Sand:

At det var ikke så klart. Der var stadig nervøsitet: Ville det nu lykkes eller ville det ikke lykkes? Rammebetingelserne var gode, men man gjorde altså også noget fra det danske formandskab for at det så rent faktisk lykkedes. Og der kan man så pege på en række ting.

Dét, at man hele tiden var med til at sætte de her deadlines – og *skærpe* deadlines, og sige - Anders Fogh Rasmussen kørte jo en konsekvent argumentation (og den gentog han så mange gange, at det er måske dér, hvor det med robotten fra *Financial Times* kommer ind!) -, han blev ved med at sige: 'altså, lykkes det ikke i København, jamen, så falder det hele på gulvet. Så bliver det først i 2007 vi kan blive enige om det her. Det er nu eller aldrig, stort set - var hele tiden den der retorik man kørte. Og ved så også at sige til alle de andre lande: jamen, vi har sådan set booket hotelværelser – det lyder meget plat, men ikke desto mindre så var det med til sådan at skabe det der momentum: det her med at nu skulle det altså lykkes. Fx Bruxelles-topmødet - det uformelle, i oktober måned, hvor man skulle blive enige om det med pengene - der sagde man: "vi forlader simpelthen ikke denne her by eller det her konferencelokale før vi har fået en deal."

Sødetabletter udenfor mandatet

CBK: Men det er jo et gamble, ikke? Fordi man så både sætter sin egen status ind på det, ikke, men så også i virkeligheden skaber den situation, hvor dem, der så står med skylden – hvad enten det er Polen eller Frankrig, eller hvem det nu kunne have været (Tyskland er vel så måske mere urealistisk) – at dén, der så vælger at bryde processen af, står så med skylden. Hvis det er så dramatisk, ikke?

LF: Ja, men det var jo så givetvis også et af... man kan sige, det blev nemlig så vanskeligt for især et land som Holland, som jo til sidst (de havde jo ingen regering på det her tidspunkt og det var også sådan temmelig dramatisk hvad der foregik dér!) – de var jo vitterligt bekymrede for det her med udvidelsen: "Var ansøgerlandene nu klar?" "Uh, det *kostede* for meget!" Men når man virkelig så satte kniven på struben, hvor man sagde: 'Ok, I får nu et valg: enten bliver vi enige om det her *nu*, eller så i 2007.' Ja, så skulle de alligevel ikke have noget klinket, da det kom til stykket, og især *tyskerne* – de skulle i hvert fald *slet ikke*, fordi hvis der var noget Gerhard Schröder *ikke* kunne holde til, så var det jo altså at stå dér med et gigantisk udenrigspolitisk nederlag. (Han fik godt nok nogle andre siden hen, men lige netop på det tidspunkt kan man sige, at der havde det heller ikke været så rart for ham).

Så man kan sige: man var med til at opbygge det her momentum, ved hele tiden at sætte de her deadlines, og noget andet, der så også var vigtigt, det var at man gjorde noget, som et formandskab normalt ikke slipper godt af sted med: det er at forhandle uden sikkerhedsnet. Det var dobbeltforhandling: først forhandler EU-landene indbyrdes, det var det, vi så i Bruxelles, på det uformelle topmøde: man bliver enige om 'det her, det er den pose penge, vi vil give til de central- og østeuropæiske lande'. Og så tager formandskabet så den pose penge under armen og går så hen til de forskellige ansøgerlande og siger: det er de penge, I kan få, og der er bare ikke flere, fordi det er det, som mine kolleger er blevet enige om.

Danmark gjorde så bare dét, at man så - efter at man havde kigget på det her- tænkte, 'der er altså ikke nok penge!' Og gjorde så det, at man faktisk *sagde* til polakkerne og tjekkerne og sloverne: I får nogle *sødetabletter*, som man så kaldte det lidt i slang, 'vi giver jer alligevel lidt ekstra penge'. Og det var de jo så glade for, og sagde, jamen det ville de jo gerne have, og så gik man så tilbage til EU-landene og sagde, 'ja, vi har jo altså så givet dem de her penge!' Og så faldt der ellers godt nok brænde ned. Og den danske EU-ambassadør Poul Skytte Kristoffersen udtalte, at han var blevet blå og gul under den der seance, for han fik virkelig slag. Men – EU-landene turde jo så ikke alligevel tage de der sødetabletter ud af munden, var jeg lige ved at sige, på polakkerne og sloverne osv. igen, fordi, nu havde de jo ligesom fået dem.

Så på den måde *rykkede* man altså også forhandlingspositionerne fra EU-landene. Men man gjorde jo så også, at det var vanskeligt at – og især så for polakkerne – så vitterligt så at bide sig 100% fast i bordpladen, for *nu havde de jo fået noget*. De havde fået noget ud af alt det her med at sige at 'vi rejser hjem hvis ikke vi får noget' for de *havde* jo netop fået noget fra det danske EU-formandskab. Så det – *meget taktiske* - spil som man havde gang i dér, det spillede altså også en rolle. Rent forhandlingstaktisk er det jo meget interessant, netop det her med at man går *ud* over et EU-mandat, hvad man normalt som sagt *ikke* slipper godt af sted med. Men ved netop at gøre det, så fik man udvidet *the contract zone* som briterne eller amerikanerne vil kalde det. Det spillede altså også en rolle.

CBK: Der er vel også et spørgsmål om – både når man sidder på regeringens vegne, på Udenrigsministeriets vegne og kører de der forhandlinger, og når man sidder og betragter, analyserer de forhandlinger – at der er kun så meget præcedens. Altså, selvfølgelig har der været EU-udvidelser før, men i det øjeblik man sammenligner med optagelsen af Portugal og Spanien eller optagelsen af Sverige, Østrig osv., så er vi straks nogle år tilbage og det er færre lande og nogle andre vilkår. Det er vel det, der i den grad kendetegner EU – at det er muligt, at man har en del fortilfælde at referere til, men det her er en unik situation på mange områder, ikke?

LF: Det var det, og det var det jo så især, fordi EU's lovgivning jo så var blevet så meget bredere siden den sidste udvidelse, man havde haft. Da man forhandlede altså fx med Spanien og Portugal, jamen, der var der jo ikke noget, der hed det Indre Marked. Det var der jo så godt nok, da man så forhandlede med svenskerne og finnerne og østrigerne og nordmændene, men alt det her med, at der også var et stort lovkompleks der hed retlige og indre anliggender og Schengen, det var jo så noget helt nyt. ØMU'en var også helt ny. Man

var kommet meget længere på mange forskellige politikområder. Så det gjorde at man havde en – ja, en *dobbelt*-forstørret forhandlingsmasse. Ikke alene havde man langt flere *lande*, men man havde jo altså også langt flere *områder*, der skulle forhandles på. Og alene det der med at holde styr på de forskellige lande – altså, Slovenien-Slovakiet – hvem var det nu, der skulle have noget på ammekøerne? Det var altså en voldsom, teknisk forhandlingsproces som man skulle igennem.

"Fra København til København" - visionen i hus

CBK: Tror du det er lykkedes regeringen at opnå det der nummer man kaldte 'fra København til København', fra man gav løftet i København om at lave Østudvidelsen og så til man bragte det hjem nu? For det er jo blevet sagt i dansk EU-politik lige siden murens fald – sådan med mellemrum er det blevet markeret fra begge sider i Folketinget: vi er interesserede i en østudvidelse. Og det har vel for mange danske politikere været et dejligt argument at kunne trække ind –

LF: Absolut.

CBK: - fordi det er dejligt apolitisk. Og i hvert fald så taler man ikke om –

LF: Flæskepriser og andet godt -

CBK: Ja, og man taler heller ikke om de institutionelle overbygninger og en EU-præsident og alt det som danskerne heller ikke kan lide. Der er sådan en---

LF: Vision.

CBK: Ja. Lykkedes dét? Lykkedes visionen? At få den hjem?

LF: Det er jo altid meget vanskeligt at sige. Der gik nok meget *teknik* i den. Det var meget ammekøerne, det var meget polske sygeplejersker, alle de her detaljer til sidst man sad tilbage med. Og det var der egentlig ikke noget odiøst i – fordi det er jo den måde som forhandlingsprocessen er skruet sammen på. Og selvfølgelig havde man da så også de store perspektiver; men den måde det så også blev *dækket* på, det fulgte jo meget - altså simpelthen det her med teknikken i det. Det gjorde det vel? også i ansøgerlandene, hvor der jo så efterfølgende har været en diskussion af, 'ja, men – gik perspektivet *tabt* i den her overordnede proces?' Igen, fordi at de sad jo simpelthen bare og *kiggede* på de der forhandlingspositioner, og glemte helt: der var jo altså også nogle andre ting ved at blive medlem af EU: blive stabiliseret, blive et normalt land og alle de dér ting – det kunne man ikke aflæse af hvor mange ammekøer og de dér ting, man nu kunne få! Så perspektivet gik ikke helt tabt, men der var nok en tendens til, jo længere man kom frem mod snorene, at så blev det simpelthen meget teknisk, og det tror jeg ikke, man kunne komme uden om.

CBK: Så kommer flæskepriserne igen?

LF: Ja, eller ammekøerne er det jo så her, ikke? Så må man jo så sige, man forsøgte jo så til sidst - man kommer ikke udenom, at perspektivet *var* der jo hele tiden, og Anders Fogh Rasmussen brugte det jo så også konsekvent, og især også overfor de andre lande. At sige: 'Vil I *virkelig* blokere for denne her *store historiske* beslutning, det vil være at hele Europa – på grund af nogen *peanuts* på det økonomiske område? Så man brugte det jo hele tiden også proaktivt i forhandlingsprocessen.

Jeg vil sige at der var en stor interesse – det kunne jeg selv fornemme omkring formandskabet jo længere man kom frem til snorene – det kunne man mærke i bussen, når man talte med taxachauffører, osv., det var pludseligt et *emne*, folk begyndte at forholde sig til det, der *var* lidt landskampstemning over det. Men det gik ikke så meget på indholdet – altså på: hvad var det rent faktisk, man var ved at beslutte? - Europas heling, stabilisering af Central- og Østeuropa, det gik mere på om Anders Fogh Rasmussen ville blive dagens helt i skysovs eller om han ville blive Europas *prügelknabe* fordi det hele faldt på gulvet? Altså en meget sådan fodboldagtig mentalitet: vinder Danmark eller taber Danmark?

Så man kan nok sige at perspektivet gik - jeg vil ikke sige det *gik tabt*, men automatisk, jo længere vi kom frem, jamen så gik der bare uhyggelig meget teknik i det. Jeg har svært ved at se, hvordan man egentlig kunne have gjort det meget anderledes.

CBK: Men det kan jo vise sig at blive uhyre signifikant når vi har den næste afstemning, ikke? Fordi man kan sige, at det der er blevet diskuteret i Danmark i hvert fald de sidste 30 år (eller endnu længere for så vidt) har netop præcis været den dér visionsdiskussion. At danskerne har fokuseret på – det er i hvert fald den traditionelle sandhed – at danskerne har fokuseret på de praktiske ting, frihandelsområdet osv, og vi har aldrig villet forholde os til – eller nogle har aldrig villet forholde sig til - det politiske indhold og de politiske visioner. Og der kan man sige, at tænker vi tilbage på Uffe Ellemann-Jensen fx, dén stil, dér ville man have troet for 5-10 år siden at fik Danmark sådan en chance her, så ville man gøre alt hvad man kunne – i hvert fald fra partiet Venstre – for at forsøge at veksle denne her begivenhed og denne her mulighed over i noget *hård valuta*, noget "*visions-valuta*", der kunne flytte nogle stemmer næste gang, ikke?

LF: Der ser jeg sådan set ikke rigtig nogen modsætning i dét. Jeg mener: Danmark havde formandskabet. Danmark sad og skulle forhandle om de der ammekøer og tyrkerne - det hele drejede sig også pludselig om Tyrkiet, ikke? Netop når man så igen talte med taxachaufførerne: det med polakkerne, dét var fuldstændig lige meget, men *tyrkerne*: tror du tyrkerne kommer med? Folk troede nærmest Tyrkiet skulle ind i morgen. Det var jo så også på grund af hele den nye sikkerhedspolitiske situation – pludselig spillede Tyrkiet altså en væsentlig større rolle. Og det skal vi altså også have med: at det gjorde så, at selvfølgelig var Østudvidelsen stadig det afgørende, men pludselig kom der også alle mulige andre faktorer ind, der spillede en rolle. Det tror jeg ikke man kommer udenom, fordi det var en *teknisk proces*.

Men der er da ingen tvivl om at dét, at det *lykkedes* – at det vil man da helt klart forsøge at slå kapital på, jo længere vi kommer frem i processen:

For det første: "når Danmark virkelig strammer sig an" (det har man jo så også set i Anders Fogh Rasmussens taler, som han har holdt (15.jan. og så har han lige holdt én i dag, jeg har ikke læst alle detaljerne i den) hvor han *fremhæver*, at et lille land kan jo godt spille en rolle. Hvis vi strammer os an, så kan Danmark godt spille en rolle - der er ikke nogen grund til at vi skal ligge dér og føre pindsvinepolitik på det her område, vi kan godt gå frem på banen og vi kan rent faktisk også godt spille en rolle. Det er det første, man kan bruge det her formandskab til.

Det andet, man kan bruge formandskabet til, jamen det er da stadigvæk at sige, at visionen *er der*. Der er en vision. Og det vil jeg da stadig mene er *nyt* i den danske EU-debat – og det er vel også derfor, at udvidelsen er blevet så populær, altså rent bortset fra at jeg tror vitterligt, at Uffe Ellemann-Jensen selvfølgelig og Niels Helveg-Petersen og alle udenrigsministre og statsministre *mener det alvorligt* med udvidelsen: at det er den bedste præventive sikkerhedspolitik, du kan føre. Men også inderst inde føler, at de lande – jamen, de har selvfølgelig ret til at blive medlemmer af den europæiske union, fordi det er europæiske lande. Men når det så er sagt, så er der ingen tvivl om at jeg tror da også, de

har været meget meget glade for det: at du endelig har den storpolitiske vision du kan trække ind, "det er *derfor*, det her det er vigtigt, det er det, der er *meningen* med det" – fremfor alt-det-der med de berømte flæskepriser og underlige direktivmetoder osv.

-- men hvordan skal det fungere?

CBK: Hvis vi tænker tilbage på 80erne – hvordan EU blev betragtet dengang - der var også uenighed på midtbanen om EU – der var det jo netop også en kamp om det dér perspektiv, fordi for højrefløjten var EU jo tydeligere bundet mere på *NATO* og på *Den vestlige verden* og på *demokratiet* og de dér ting, end vi måske er helt tilbøjelige til at huske nu. Og for venstrefløjten jo lidt det omvendte: EU blev betragtet som "de rige landes klub". Så man kan sige, at der har Østudvidelsen jo så at sige givet begge fløje en mulighed for at bygge EU-visionen ind, eller for at komme videre og flytte sig ud af de skyttegrave.

LF: Ja, det er der ingen tvivl om. Og du kan jo se, også langt ind i nejsiden må man jo sige, at der er Østudvidelsen jo også et positivt projekt. Det man så diskuterer, det er: om det er den *rigtige* Østudvidelse, men det er jo en helt anden debat end at sige *nej*. Man går ind og diskuterer - man er dybest set enige om målet, på sigt, man er bare ikke enige om hvordan man skulle komme derhen. Det her med, at man skulle have reformeret landbrugspolitikken eller man skulle have lavet en helt ny europæisk union.

Der hvor man godt kan være kritisk på sigt overfor den danske regering, det var på hele spørgsmålet – og det er helt klassisk, når vi ser på dansk udvidelsespolitik – det var spørgsmålet: hvordan skal det hele så fungere efterfølgende? Der kan man sige, der har Danmark ført denne her politik med, at man var *helt* fremme i skoene når det drejede sig om at optage landene, og været helt oppe at køre, helt fremme og sige: 'Ja, de skal ind' osv. Men man har stort set aldrig udviklet et koncept for: hvordan kan møget så fungere efterfølgende? (for at sige det direkte!)

Det har så også gjort, at en række lande (ikke så meget under formandskabet, fordi der havde man behov for denne her meget operative aktør, der simpelthen kunne få det hele til at falde på plads), men op til – og også før, og delvis også nu: en mistanke om at det var en trojansk hest, det her. Altså at Danmark – lidt á la Storbritannien, som også altid er blevet anklaget for det – havde en interesse i at slæbe denne her store hest ind, og så åbner man den, og så vælter det ud med Central- og Østeuropæiske lande, som så blokerer for alt, hvad der foregår.

Dér må man i hvert fald sige, der står man nu i den situation, at man har ikke rigtigt fået det der argument virkelig sådan frem: Hvorfor er det, vi skal have den regeringskonference i 2004? Hvad skal vi med det dér konvent - og: hvorfor kører *dét* nu?

Hvor man kan sige: hvis man i højere grad under hele forløbet havde sagt – og det var også noget som Joschka Fischer sagde, da han var i København, da han talte på en høring i Europaudvalget (det var før det danske EU-formandskab så vidt jeg husker) – hvor han sagde: han havde aldrig forstået, hvordan et land kunne være så engageret i udvidelsen, og så ikke være interesseret i, at den klub hvor de Central- og Østeuropæiske lande blev medlemmer, at den rent faktisk også kunne *fungere* efterfølgende. Men der kommer vi så over i den der debat med *institutioner* og –

CBK: Men der er en vis ironi i det, ikke? Det bliver meget hurtigt til: i hvilken rækkefølge tager vi det her? På amerikansk har man udtrykket *compartmentalization*, ikke, man er i stand til at lægge noget ned i en skuffe, dele tingene op, splitte tingene op. Og dem, der er utilfredse med den del, der bliver fokuseret på, de klager altid, og siger: "vi skal diskutere perspektiverne" eller "vi skal diskutere det overordnede". Dem, der er meget tilfredse med den lille del af dét, vi sidder og nørkler i, vil så sige: "jamen, det er jo EU's natur. Det er sådan EU er – det er *logrolling*, det er at man tager én ting af gangen."

LF: Ja-ja, pragmatismen osv. Bestemt. Og jeg tror da også på mange måder --- man skal være lidt kritisk her, men jeg tror man skal være kritisk over en længere periode: altså, sige det her med, at når man er tilhænger af udvidelsen, så må man altså også være tilhænger af, at det kan fungere efterfølgende.

Det kunne jo godt have været noget, man ligesom havde fået sådan højere op på dagsordenen – også for en hel del år tilbage. Vi diskuterede det på en anden måde – altså i '98, da vi havde Amsterdam-folkeafstemningen - der blev udvidelsen nærmest solgt som om at: jamen, når først de her lande kommer ind, så *sker der ikke mere*. Så begynder unionstoget at *køre den anden vej*, ikke? Hvis man ligesom fra starten havde sagt: det er to ting, som det er at vigtigt går hånd i hånd – altså at man får optaget landene, men at EU så også samtidig bliver ved med at være beslutningsdygtigt. Så havde man nok i dag stået i en lettere situation. At man under det danske EU-formandskab ikke var i stand til at sætte turbo på konventsdebatten – hvor mange præsidenter der skulle være, og kvalificeret flertal, og charter'et og jeg-skal-komme-efter-dig var jeg lige ved at sige --- *det synes jeg ikke der er noget overraskende i*.

CBK: Der ER blevet fejlet noget ind under gulvtæppet?

LF: Jeg vil sige at det havde været meget vanskeligt at gøre – at tage den debat i dét halvår. Fordi så vil jeg sige, så bliver folk altså næsten - det er ikke for at lyde arrogant, men det bliver altså for meget af det gode: at køre to store debatter samtidig: udvidelse og så et eller andet her om fremtiden.

1989:

"Man kan ikke nedlægge veto overfor et kollaps"

CBK: Før vi vender os til spørgsmålet omkring dansk Europapolitik og EU i fremtiden og nogle af de her perspektiver, så lad os lige prøve at slå en sløjfe omkring udvidelsesprocessen og det historiske, igen. Hvis man betragter denne her proces udefra – så skriver vi jo nu 2003, og muren faldt jo som bekendt i '89, og det vil sige det er snart 20 år siden Gorbatsjov kom til (det ER faktisk 20 år siden han sådan begyndte at slå igennem i Kreml!) Så der er måske nogle, der vil sidde og sige – hvis de sidder i New Zealand eller Buenos Aires: "Hvordan kan det have taget det stenrige, privilegerede Vesteuropa så lang tid? Gorbatsjov var fire år om at få det hele i stumper, og Tyskland og Frankrig og deres små venner har været 15 år om at finde ud af at lukke Østeuropa ind."

LF: Ja, altså, du kan bare tage til USA også, hvor du konstant bliver konfronteret med den her holdning, "Hvorfor har det taget jer så lang tid?" - og især også: "Hvorfor tager det så lang tid at optage Tyrkiet? Der kan der ikke være nogen ben i." Der – igen for at citere

Joschka Fischer, den tyske udenrigsminister: "Jaja, kære venner, hvis I skulle optage Mexico, så ville det nok også *tage lidt tid*, ikke?" Så altså – ingen tvivl om, at når man ser på det helt overordnet, så synes jeg jo også, at det har taget *meget lang tid* med denne her Østudvidelse. Og det ser du jo altså også i Central- og Østeuropæiske lande – at meget af den entusiasme, der var – for EU og for Europa – den er altså gået fløjten i Central- og Østeuropa. Det ser du så også nu, under folkeafstemningerne. Jeg siger ikke det går hen og bliver et nej – det bliver ikke, ligesom børnesangen 'der var én, der var to, der var tre, der var fire på cykeltur': pludselig er der ikke nogen tilbage. Men det bliver ikke helt *let* i de her lande.

CBK: Når man fik dét forløb dér... Det er jo en periode der, af mange grunde lige i øjeblikket, synes jeg, ligger højt i erindringen: den dér periode netop fra 89 til 91. Vi har Golfkrigen, østudvidelsen, en hel masse ting der ligesom trækker nogle linier tilbage: Bush i Det Hvide Hus(!) Det at Helmut Kohl på den der meget generøse måde – og måske i virkeligheden lidt *instinktive* måde, eller-

LF: Jeg tror "instinktivt" er meget rigtigt.

CBK: *Reckless* (overilet, red.) ikke, siger: "Vi skal have Østtyskland optaget!" og i løbet af ét år, faktisk, er det her trumfet igennem, og det er lykkedes Kohl at få ændret – på efterbevilling havde jeg nær sagt – en hel masse sikkerhedspolitiske opfattelser - i Frankrig, i Storbritannien, i USA - af hvordan det her skal foregå. Kan man sige at det var selvfølgelig dødsolidarisk med *østtyskerne*, men at det måske på en eller måde satte en udvikling i gang, hvor resten af Europa så blev optaget af: "Hvad gør vi nu med det her Stortyskland?" (man fik Maastricht og hele det dér forløb) hvor man *kunne* have sagt (nu skal det ikke være for at påstå at tyskerne ikke er solidariske nok med resten af Europa, det ville være et svært argument) men man *kunne* have sagt, jf. kuppet i Moskva: den dér frygt for at jerntæppet skulle falde ned igen og lukke af, *forhindrede* at man satte den mere *åbne* dagsorden. Hvis ikke man havde fået optagelsen af Østtyskland, så havde man heller ikke fået nogen Maastricht-traktat, så havde vesttyskerne haft en anden interesse i at *bygge denne her dagsorden UD*, fordi så havde det ikke bare været Østtyskland, så havde det også været Tjekkoslovakiet, så havde det også været resten af Østeuropa.

LF: Ja, men den holder bare ikke, når man ser tilbage på 1989 og så også 90. Hvor – det var jo et *kollaps*, vi oplevede, med Østtyskland. Det *væltede* jo ind med mennesker, altså på ugebasis fra Østtyskland, og man kan ikke nedlægge veto overfor et kollaps. Så derfor så – det som Helmut Kohl gjorde - man kan diskutere *måden* han gjorde det på (vi kan gå ud i en diskussion om "1/1" i D-marken; om man nu skulle have givet én vestmark for én østmark, vi kan diskutere om det var så klogt at love dem guld og grønne skove fra den ene dag til den anden, man kan diskutere hele måden, det foregik på) men dét, at man fik Tysklands genforening, dét må ligesom være *udgangspunktet* for vores diskussion.

Der hvor så du har en pointe, det er så ved at sige: at når man så fik Tysklands genforening, hvad gør man så?

Så tror jeg Timothy Garton Ash - som jo er fra Oxford, og som jo er nok den førende mand til at beskrive, hvad der foregår i Europa og Central- og Østeuropa, i hvert fald i et sprog som virkelig er til at forstå - som han jo så formulerede det på et tidspunkt: Vi bor i et hus, det europæiske hus, den ene side her, det er så vesteuropa, dér har vi så, uha, de mest *fancy*'e ting – vi kan bare sige B&O-anlæg og flotte sofaer, termostater osv., og så ovre i den anden side, jamen, der er der hul i taget og det regner ind, og de sidder på nogle gamle ølkasser, ikke? Og hvad *GØR* man så, i den situation? Tror du så man skynder sig over at lappe - sætte nogle vinduer i og hjælpe dem derovre, næ-næh, man går i gang med at installere et smart nyt aircondition-system ovre i den vestlige del. Og dét airconditionssystem, han

refererede til, det var jo selvfølgelig så ØMUen, den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik, og alle de her ting.

Men det var jo så - den kan man så være uenig i eller for den sags skyld enig i - den prioritering, som var *essentielle* for Frankrig for at acceptere Tysklands genforening. For den sags skyld så blev det jo det så også for størstedelen af de andre lande, også for Beneluxlandene (Danmark var ikke så langt fremme i skoene i den del af diskussionen): Man turde simpelthen ikke have et stort genforenet Tyskland i Europa uden at man så satte turbo på hele integrationsprocessen - dvs. man skulle altså *indbinde* Tyskland. Og det skabte altså den situation, hvor man så først - hvor absurd det end kan lyde - *begyndte* med airconditionlægget - ØMU, fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik, hele Maastrichttraktaten - man gjorde *først* det, man hjalp dem også i Central- og Østeuropa, men det var derfor, man så først langt langt senere *begyndte* egentligt at indlede optagelsesforhandlinger og der så kom til at gå så lang tid.

Nu skal vi jo også have med - det glemmer man måske lidt, især når man ser det fra USA - at det er heller ikke lige lykken bare at blive lukket ind i den store europæiske union fra den ene dag til den anden - altså det jo også temmelig vidtgående, det her, så der skulle altså også ske nogle reformer i Central- og Østeuropa. Men årsagen til, at det tog så lang tid - hovedforklaringen på det, jamen det er altså det her med at man prioriterede simpelthen: man havde to sikkerhedspolitiske problemer: (I) Tyskland, (II) Central- og Østeuropa, men man valgte altså at sætte Tyskland op på førstepladsen.

Den manglende ejerfølelse

CBK: Lad os lige dvæle ved Frankrig et sekund, nu er der få ting der er mere indbydende i international politik end altid at give franskmændene skylden, fordi de gør det jo som regel let; men har der været en tendens til--- man kan sige, også med den rolle som Frankrig har i øjeblikket (ikke fordi vi skal åbne hele Pandoras æske men) den rolle Frankrig påtager sig udenrigspolitisk (og påtager sig er det rigtige ord) også i forhold til Østudvidelsen, ikke, og landbrugspolitikken og de her ting. Der er sådan et mønster i at: tyskerne vil godt, og Beneluxlandene vil godt, og Frankrig vil ikke (og Storbritannien venter så og ser hvad der sker, i mange af de her sammenhænge).

Når du siger det her nu, fx om Frankrig og Frankrigs frygt for Tyskland for 10-15 år siden: er der også kommet sådan en arbejdsdeling, hvor franskmændene siger nogle ting, som der er andre der mener? Men hvor vi kan lægge os lidt i ly af franskmændene? Altså, hvis ikke franskmændene havde gennemtruffet Maastricht, så havde vi i Danmark skullet bekymre os lidt mere tydeligt, lidt mere *højroret* omkring det her genforenede Tyskland - nu *kom* der heldigvis det her EU-tog på sporet. Har Frankrig fået sådan en rolle - fordi man kan undre sig over at Frankrig, som jo i dag udgør en relativt lille del af det samlede EU befolkningsmæssigt, økonomisk - er der kommet sådan en uformel tillid til, at nogle af de ting, som franskmændene får gennemtruffet, er vi andre i grunden også interesseret i?

LF: I hvert fald når det gælder det her med Tyskland. Fordi det hørte man jo også mange andre steder - altså, man kan jo bare minde om, der var jo også en dansk statsminister, der *kom til at sige* at han så sandelig da heller ikke var tilhænger af et genforenet Tyskland, og dermed jo så også viste, at der var en *bekymring* for Tyskland. Så den holder i hvert fald mht. Tysklands-problematikken, og det var jo heller ikke sådan at Frankrig var *alene* i den

her sag, Beneluxlandene var der jo med det samme også. Storbritannien var jo så den helt store undtagelse, kan man sige: Margaret Thatcher, især når man læser hendes memoirer (som jo er fantastisk spændende læsning lige netop i denne her periode – især når EU ofte i Danmark bliver fremstillet som denne her store mastodont, eller som et samarbejde der overhovedet ikke har noget at gøre med sikkerhedspolitik) – der kan man jo se hvor *tæt* det hele var på at krakelere.

Gode gamle Maggie havde jo simpelthen Mitterrand i tale om at lave en *magtbalance*, om at afbalancere det nye, stærke Tyskland, fordi man skulle da selvfølgelig ikke uddybe integrationen, fordi Tyskland dominerede jo EU under *alle* omstændigheder, så derfor skulle man da ikke gøre det. Nej, men skulle afbalancere Tyskland. Så netop den der fase var altså *ekstremt* afgørende. Og der tror jeg, det er meget let nu at sige: Nå, men der skulle man så bare have optaget de central- og østeuropæiske lande – det havde man *bestemt* ikke overskud til. Man prøvede virkelig vitterligt på at holde sammen på det, man så trods alt havde.

Så tror jeg, når det gælder – hvis vi trækker linien helt op til i dag med hensyn til Frankrig – der tror jeg nok snarere, at vi er i den situation, at Frankrig er blevet så marginaliseret (også når man ser på et kort, som jeg gør tilfældigvis her nu). Se på: hvor har du omdrejningspunktet nu? Det er jo selvfølgelig rykket mere østover. De ligger nu derovre ligesom og er blevet lidt klemt. Det er også den måde jeg må se på de udtalelser, som Jacques Chirac jo så kom med ifbm. Irak-krisen overfor de central- og østeuropæiske lande.

Og det er måske svært at forstå for en dansker. Fordi Jacques Chirac og mange franskmænd har *et helt andet forhold* til EU end vi har. For os er det sådan noget med en nytte-klub – den gør *nytte* sådan på det økonomiske plan og det er så også fint nok. Men for Frankrig – når man taler med franskmænd om det her, jamen så er EU jo --- det er et fransk *barn*, det er dem der har *skabt det*. Nu har det her barn vokset sig stort (nu er det så at metaforen den knækker), fordi det der så sker nu, det er så igen at den berømte trojanske hest kommer ind. Og man har opbygget det også for at kunne afbalancere amerikanerne og for på en eller anden måde så at undgå et internationalt samfund domineret af amerikanerne. Og så oplever man, at når man så åbner den der hest, så vælter det ud med de her central- og østeuropæere, som altså så i det her tilfælde – i hvert fald ifølge fransk tankegang, det kan man så være enig eller uenig i – støtter mere et amerikansk syn. Og så er de bange for at det, de mener der er *deres* union – den de virkelig har en ejerskabsfølelse overfor – at den så pludselig bliver noget helt andet.

Og den debat er jo meget, meget fremmed for Danmark, fordi vi har slet ikke har den der ejerskabsfølelse overfor den europæiske union. Det der med overhovedet at overveje, om EU nu går hen og bliver mere det ene eller det andet, om det nu ikke længere er 'vores union' - alene det at sige 'vores union', det er der nok mange, der har vanskeligheder ved at gøre. Derfor er det en fundamental anden situation.

Europa i choktilstand

CBK: Men det er vel også der, hvor vi faktisk står i en interessant historisk situation nu, og en situation, der også er fundamentalt anderledes end for et par år siden, fordi det, der *løber sammen* i de her måneder er jo lige præcis den Europa-diskussion (med sine rødder i 50erne) og så den der diskussion omkring Europa som en *Tredje Vej*, Europa mellem stormagterne, Europas forhold til USA: er amerikanerne her/er de her ikke? De to ting, man i Europa har haft delt op i 50 år – med EF på det ene side: det

økonomiske og det pragmatiske, og så det sikkerhedspolitiske og det mere identitetsmæssige på den anden side...

Pludselig: man har nu det forenede Europa, og hvor mange vil jo sige, 'jamen, nu må I jo være glade', fordi hvis man går tilbage og ser på hvad der blevet sagt og skrevet i 1975, i 1985, i 1995 – der har der været sådan en lyst til, 'hvis nu bare Europa kunne rekonstituere sig, så kunne der ske sådan-og-sådan...' og nu skal de der forventninger indfries; det er vel også det, der måske kan gøre at franskmændene oplever en frustration: at nu burde man kunne veksle de der investeringer i projektet til den dér *gloire*, eller hvad det er man leder efter.

LF: Der er i hvert fald to ting.

Det første er, man er dybest set i chok-tilstand, for nu at formulere det meget dramatisk og meget brutalt. Jamen, altså, vi har forberedt denne her østudvidelse i så mange år, at - jamen altså, det her med at nu er den dér, det er altså næsten et chok. Fordi når man forbereder noget i så mange år – og hver gang man spurgte en ungare, hvornår finder udvidelsen sted, så siger han 'det er let nok: det er altid om 5 år!' Den bliver ved med at rykke sig ud i fremtiden! Så derfor, det at nu udvidelsen er der... vi har i så mange år været i det der maskinrum, og også kigget på detaljerne, at det der med hvordan EU så overhovedet kan fungere efterfølgende, hvor vi jo så trods alt kan være ærlige og sige: det er jo ikke kun noget man i Danmark har haft vanskeligheder ved at håndtere, det har vi jo haft i hele EU. Og derfor så pludselig får du det her med: 'jamen hov, hvordan skal det så fungere i praksis? Og – 'Gud, mener de der lande noget andet end det vi gør? Det kan de da ikke tillade sig!' osv. Så det er vel det ene, der er meget essentielt i denne her diskussion.

Det andet er, lidt som du antyder, at der har været en tendens til – og det ser vi jo så også i Danmark – at der var overhovedet ikke noget til hinder for (og bare tag Uffe Ellemann-Jensen som værende nok det bedste eksempel på det) – at være *glødende* NATO-tilhænger og så også være *glødende* EU-tilhænger. Og det, der jo gør denne her diskussion vanskelig i øjeblikket, det er jo pludselig denne her meget markante *polarisering*, mellem – på den ene side: så, ja, USA, og så på den anden side - ja, det er jo svært at sige, hvad det så er på den anden side, fordi der er jo så også en deling i Europa, men altså: der er jo så i hvert fald nogle synspunkter i Europa, hvor du så pludselig kommer ind i dette her *clash* mellem på den ene side Frankrig-Tyskland og så på den anden side så amerikanerne. Og så må du jo ligesom vælge – i hvert fald retorisk bliver det stillet op på denne her måde.

CBK: Nu kan man sige, at netop på grund af EU's karakter (og det er i hvert fald den argumentation vi meget ofte har hørt i Danmark de sidste 15 år ifbm. afstemningerne): når man har skullet sælge dette her projekt til danskerne, så har man sagt – om ikke flæskepriser, så "det er pragmatisk, det her, vi holder jo ikke op med at være danskere, hvis jeres kultur er stærk nok – så kan den jo sagtens klare sig! Den reelle økonomiske integration, den reelle politiske integration på så mange områder er jo så massiv – du talte selv før om alle de områder man har draget ind de sidste 20 år – at man i virkeligheden har en situation, hvor tusinder – bogstaveligt - af bittesmå områder mht. hvordan de her europæiske samfund kører, hvordan der bliver eksporteret/importeret, blødgørere i legetøj, alt det der, at det er – ikke den samme nation, men der er der en bevægelse i retning af koordineret politik på en hel masse 'usynlige' ting eller 'tavs' ting.

LF: Så usynlige er de vel så heller ikke – mad-sminke, landbrugspolitik...

CBK: Men på *high politics* – på udenrigspolitikken, og på det her, der ser vi pludselig i øjeblikket sådan en genopvågning, en *reawakening*, på en markeringspolitik, ikke?

LF: Ja, det tror jeg er meget vigtigt at slå fast: fordi man kan sige, at der har jo været en tendens til – også i Danmark, men hele vejen rundt i Europa – at sige: 'Hvad skal vi overhovedet med den her europæiske union? Den duer ikke til noget. Altså, se nu her – de render forvirrede rundt i hele Irak-spørgsmålet. Der må man jo bare huske på, at det svarer jo lidt til, hvis man siger til en gymnasieelev når han har fået 03 i fransk, at så er han dumpet i samtlige fag. At der er jo netop utroligt meget andet ved EU-sam-arbejdet end så lige *high politics* – eller oven i købet: *the highest of politics*, nemlig så sikkerheds- og forsvarspolitikken. Og det må vi jo altså ikke glemme – i hele denne her diskussion, at du har jo det her massive --- politikområde for politikområde for politikområde, hvor du dag ud og dag ind har integration, hvor du så også ser, at dag for dag bliver vi flettet mere og mere sammen.

CBK: Og der er vi måske tilbøjelige til at glemme at for 50 år siden blev det jo også betragtet som *high politics*, ikke?

LF: Ja, præcis. Og det er det. Ja - og der kan man så sige: måske fordi man så er flettet så meget sammen, på de her punkter, så bliver der måske også mere behov for fx Frankrig at markere sig på den udenrigspolitiske scene – for der er der stadig *rum*, der kan man stadig så *vis* noget *grandeur*.

Men jeg tror, hvis vi går tilbage til EU-debatten, så tror jeg sådan set, at det ikke er så meget det dér med det kulturelle og identiteten, der er det altafgørende, når vi ser på de forskellige kampagner. Der vil jeg nok snarere sige, at det er det her med, at det stadig er så fragmenteret – at det stadig er sådan at EU, det er kun noget, som vi diskuterer ved festlige lejligheder. Enten på et topmøde eller især ved de forskellige folkeafstemninger.

Altså: vi havde jo et folketingsvalg, der jo lå lige op til et formandskab osv., men hvor Rasmussen og Rasmussen de *skulle da ikke have noget klinket*, de skulle da ikke *nævne EU*. Tilsvarende kommer der jo nu et folketingsvalg inden den næste store EU-folke-afstemning i 2004 eller 2005.

Og man bliver altid klassificeret som værende sådan '*åh nej*' - tidligere 'sådan en blåøjet forsker' - der kunne finde på at sige: 'Jeg synes altså også, I skulle prøve på bare at nævne EU i et par bisætninger, når der er hul igennem til vælgerne.' Det var dog det mest langhårede - og det var da det mest naive, man havde hørt længe. Men det er da præcis dér, at du har et af de altafgørende problemer: ved at politikerne jo dermed nærmest siger til vælgerne at *det er to vidt forskellige ting. Der er ikke nogen forbindelse*. Man kan sagtens stille sig op og blive valgt til et folketingsvalg uden at nævne EU – uden at nævne at EU dybest set er rammen om det hele. Det behøver man ikke at gøre. Jamen, så bekræfter man da også, at det er to vidt forskellige ting. Hvad man også bekræfter, det er, at man *selv* er bange for det, på en eller anden måde.

Når man så går folk på klingen – 'hvorfor vil I så ikke?' 'det er der ikke nogen stemmer i! Er du da helt gal – man kunne *tabe* stemmer på det her. Det er vælgerne ikke rigtig klar til'. Der bekræfter du jo så også selv, at du som politiker på en eller anden måde stadig har problemer med den europæiske union. Og så er det lidt svært at stille sig op efterfølgende og sige: nu skal I bare stemme ja, med brask og bram, når man åbenbart selv har indikeret, at man er nervøs.

Den ghettoiserede debat

CBK: Den dér manglende diskussion, det der gennemgående tema med, 'hvorfor udebliver den der debat? hvorfor udebliver de der svære spørgsmål?' Nu helt konkret ift. magtfordelingen i EU; og ifbm. formandskabet: 'jamen, får vi nogensinde formandskabet igen?' Man kan sige, at det der jo som regel er den sammenhæng hvor den efterlysning bliver foretaget, det er befolkningens skepsis: fordi de får aldrig sandheden at vide, eller vi får ikke den dér diskussion. Men man kunne jo også godt vende det om og sige: nå, men det kan også godt være – du siger selv politikerne måske er bange for det, ligger der i det, at de også får lov at slippe? Altså hvis 179 medlemmer af folketinget skulle ud hver gang og tage stilling til de her spørgsmål, på vælgermøderne rundt omkring, så ville de komme op med nogle mere sofistikerede begrundelser for EU end de lige i øjeblikket er tvunget til at gøre -

LF: Jaja. Du kan sige i folketinget, der er EU-politikken jo også *ghettoiseret*, for nu at bruge dét udtryk. 'Det er da noget, de dér EU-freaks tager sig af i Europaudvalget, det må de jo så klare'. Så kan vi så igen – som forskere så har påpeget i mange år, som også forskellige chefredaktører på aviserne nok så mange gange har sagt: 'Jamen, det skal lægges ud i *fagudvalg*, fordi EU er blevet *indenrigspolitik*, det skal *normaliseres*, selvfølgelig skal det så være Fødevarerudvalg, Miljøudvalg, Trafikudvalg osv. der tager sig af de forskellige emner, det skal jo ikke længere være Europaudvalget, det er jo alt for umoderne.'

Men den går jo bare ikke – fordi jamen, der er jo også nogle, der jo sådan egentlig er glade for ikke at skulle rode med det her meget, meget komplekse emne, som så hedder EU.

Med hensyn til det med debatten: altså jo, det er rigtigt nok, og jeg har vel nok også selv hørt til dem, der sådan efterlyser debat, og 'nu skal vi have mere debat'. Jeg vil så bare mene, stadigvæk, at når du ser på det, så kan vi have nok så meget debat og nok så mange bøger og nok så mange spændende radioprogrammer. Men hvis så man – når man så har den altafgørende politiske debat, som jo så er, når det er magten, 'hvem skal lede Danmark?' - hvis så EU ikke spiller en rolle dér, jamen så kan man altså have nok så mange indledende debatmanøvrer før (eller indledende debatmanøvrer frem til folkeafstemninger) – så synes jeg bare ikke, det er specielt troværdigt.

Og det tror jeg så på en eller anden måde, nogle kan begynde at lugte, og derfor bliver det meget vanskeligt så at få kørt den der debat i gang *imellem* folkeafstemninger. Fordi hvis jeg nu var hr. og fru Jensen, der skulle stemme, og sidder ude foran skærmen lad os bare sige 9. juni 2005, jeg skal stemme næste gang, det er en torsdag, jeg har chekket kalenderen, der skal vi så stemme om den nye forfatningstraktat. Og så har man så Anders Fogh Rasmussen, man har Mogens Lykketoft osv., der *virkelig* kører det helt store skyts frem og kigger så hr. og fru Jensen dybt i øjnene og siger: "Det er *bydende* nødvendigt I stemmer ja, for ellers så sker der alt mellem himmel og jord!" Så kan jeg da godt forstå, hvis nogen så læner sig tilbage og siger, "Jamen hvis det var så vigtigt --- sidste år havde vi folketingsvalg, der hørte vi ikke noget om det. Hvorfor er det så pludseligt så vigtigt nu?" Og det er jo også præcis på det tidspunkt hvor der er *hul igennem* til vælgerne, det er jo, når der er valgkamp – det er jo dér folk *beslutter* og det er jo dér folk de *lytter*. Så kan man igen have nok så mange pamfletter indimellem

CBK: Det er jo der, hvor politikerne har deres egen overlevelse på spil.

LF: Præcis. Men igen – så skal vi huske på at sige, at det er klart at denne her fragmentering eller ghettoisering (eller, for at bruge et andet billede: man kan sige, vi har det lidt med EU som med julepynten, det er sådan noget, man tager frem ved festlige højtider og hænger på træet). EU - det er noget med folkeafstemninger, så diskuterer vi det dér. Dén er selvfølgelig så ekstra markant i Danmark, på grund af folkeafstemningsinstrumentet: det er lidt mere legitimt at sige – det hører man også tit politikere sige - 'det diskuterer vi så til folkeafstemninger. Det behøver vi ikke gøre nu'. Men du ser det altså, dybest set, over *hele* EU. Der har jo været en hel del valg op til det danske EU-formandskab, som jeg da kiggede

noget på. Der var valg i Irland, faktisk lige op tilde irske Nice-afstemning, der var valg i Tyskland, der var valg i Frankrig, der var vel også valg i Holland, og så var der også valg i Østrig på et tidspunkt: der blev EU heller ikke nævnt.

Så man kan sige dér, der skal man altså passe på med ikke at gøre Danmark til noget helt unikt i denne her sammenhæng. Det ser du i samtlige lande. Og det er også klart: du vinder jo ikke særligt mange stemmer på at gå ud og sige, at 'faktisk er vores råderum ikke specielt stort. Hvis vi skal beslutte noget, i øjeblikket, så skal vi altså tage til Bruxelles og sætte os ned omkring bordet og blive enige med alle de andre lande.' Det vinder man ikke så mange stemmer på. Altså, man vinder jo stemmer på at sige, 'jeg vil gøre dét, jeg vil gøre dét, jeg vil gøre noget andet.'

Mindreværd og storhedsvanvid

CBK: Og det er jo pudsigt i virkeligheden, fordi der kan man sige at i Danmark, hvor vi har været vant til den dér småstatstænkning i halvandet hundrede år... i de store lande, de nationer der har haft kolonifortid osv., jamen, alle de steder kan man sige, præcis det der argument du siger: 'vi vinder ikke mange stemmer på at gå ud og sige 'vores egen magt er reduceret'. Men man kunne sige: i Danmark har der været en historisk tradition for at forstå, at indflydelse ikke behøver være den hårde indflydelse på Dannevirke. Men det er det der argument med at 'sidde med ved bordet' der aldrig bider.

LF: Nej, det bider ikke specielt meget. Der var i hvert fald en eller anden voldsom Roald Aalstegning, som gjorde måske, at han virkelig fik spiddet det dér argument: hvor man så - jeg tror det var der, hvor man så John Iversen, der sad med ved bordet, ikke, med fingrene nede i den berømte klejnekasse - "Altså, jeg forstår ikke, hvorfor danskere ikke har lyst til at sidde med ved bordet!" Han havde sådan et par stykker, der virkelig sådan spiddede debatten.

Men DER kan vi måske sige --- jeg tror du har fuldstændig ret, men der kan det godt være, uden at være alt for naiv, at formandskabet så alligevel godt kan spille en rolle. Fordi jeg synes der har været en fornemmelse af, når man sådan følger debatten, at der er to tendenser:

Den ene tendens er: 'jamen, Danmark er jo et dejligt land og vi kan bare mange ting, og vi er foregangsland osv., og derfor kan det kun gå én vej i den europæiske union: det er ned.' (Det var noget som op til ØMU-afstemningen provokerede udenlandske journalister voldsomt: 'Hvordan kan I tro I har en bedre velfærdsstat end vi har i Frankrig - eller vi har i Tyskland? Hvorfor er det et argument overhovedet at sige 'uh, vi er bange for velfærdsstaten?' Nå, det var en sidebemærkning.)

Men det her med, at man på den ene side har sådan et *größenwahnsinn*, som tyskerne ville kalde det, storhedsvanvid, ved at sige: 'vi er bedre' eller 'vi er foregangsland' (alene det at komme på ordet *foregangsland* var jo noget som udlandet studsede meget over).

Men så på den anden side, så er der også lidt et mindreværds-kompleks: 'jamen, det spiller jo alligevel ingen rolle hvad Danmark siger i de dér forhandlinger', 'der er så mange andre lande' og 'ja, det kan da godt være, men jeg tror egentlig ikke rigtig vi har den store indflydelse, når det kommer til stykket. Vi drukner nok i den store union.'

Der kan det da godt være – og jeg understreger at man nok ikke skal overvurdere denne her pointe – det her med at man nu kan sige: 'Her med udvidelsen, der spillede vi rent faktisk en rolle. Der gik vi på banen, frem på banen. Og der nyttede det altså åbenbart noget at investere nogle ressourcer'.

CBK: Så det er et argument vi kommer til at høre, når vi skal stemme om charter'et eller hvad det nu bliver, eller forfatningen – så kommer vi til at høre referencer til 'Kan i huske tilbage i 2002, der var det os'?

LF: Det vil jeg være ret sikker på, at man vil høre.

CBK: Så finder Venstre de der sider fra *Financial Times* frem.

LF: Jahh, man kan jo så også sige – det er jo dejligt nok *anyway* at blive klassificeret som *superhero*, ikke? Men det er jo i hvert fald et argument --- altså, hvis du skal have et eksempel på, hvor Danmark har spillet en rolle, jamen så er det klart, så vil man drage formandskabet ind i det, når du står op til en folkeafstemning, det tror jeg godt, man kan være ret sikker på.

Men hvad der selvfølgelig også bliver interessant: det er så om man så formår – nu har Anders Fogh Rasmussen jo indikeret både i slutningen af formandskabet og så her ifbm. hans store tale d.15.januar, at: "nu skal det være slut med pindsvinefodbold." Det var måske ikke lige hans ord, men det han sagde, det var, at det skulle være 'slut med at trække 15-20% fra, hvad de andre lande har foreslået'. Nu skal vi *selv* frem på banen. Og det bliver jo *vitterligt* interessant at se – om man formår at gennemføre dét skifte. Om man formår pludselig at gå hen og føre en proaktiv politik.

Ikke 'de stores legeplads'

CBK: Det er den der forfatningsdiskussion, som man på en eller anden måde har fået de-koblet fra østudvidelsen: nu står opvasken der, så at sige. Hvordan skal det her lade sig gøre? Er det overhovedet muligt at sige, at der kan beregnes en dansk-national interesse i den sammenhæng? Fordi, hvis vi sørger for at de små lande får meget at sige, hvis vi sørger for at beholde kommissionsposterne, få formandsperioderne osv., så kan man sige, nå, men så er vi jo bare med til at overflytte beslutningerne – så klarer Tyskland og Frankrig og England jo bare tingene *decideret* i en korridor, ikke – fordi så bliver de der institutioner irrelevante.

Eller skal vi gå ind - som det er mit indtryk at Anders Fogh Rasmussen gør mere nu – og prøve at skrue nogle mere komplicerede kompromisser sammen omkring magtdelingen, trojkaer og den slags ting. Kan man beregne en dansk-national-interesse på det der spørgsmål?

LF: I hvert fald kan man sige, at det er der en række af de andre små lande, der mener at de kan. Og det er jo i sig selv interessant. Det er selvfølgelig svært at sige, hvordan man så gør det i praksis – lige om man vil bruge ordet "national interesse", det ved jeg så ikke. Men det er i hvert fald interessant at størstedelen af de andre små stater – eller vi kan også være mere præcise: alle andre end Danmark (og så Sverige ligger også sådan lidt--- man kan ikke rigtigt helt finde ud af hvor man har svenskerne henne i det her spørgsmål) siger at det, der er det altafgørende ifbm. denne her forfatningstraktat, det er, at vi får nogle institutioner, der fungerer. At vi får en kommission (og det er jo så – uh! Alene ordet!) som stadig kan spille en rolle. At det *ikke* bliver de stores legeplads, at det ikke bliver et et *big*

boys' network, hvor de store så klarer det i korridorerne, som du antyder, eller klarer det over mobiltelefonen eller faxmaskinen, eller hvad de nu rent faktisk gør.

Der er en betydelig angst for at hele denne her tankegang med, at nu skal vi have en præsident for det europæiske råd (der hvor stats- og regeringscheferne sidder) - at det bliver gennemført. Fordi det europæiske råd har jo altid været de stores tumleplads - hvis det får mere magt, jamen, hvad så med de små lande? Hvor er så den *der aktør* henne --- som vil tænke *al-europæisk* (var jeg lige ved at sige) altså tænke den europæiske interesse med? --- som i øjeblikket er kommissionen. Hvad så med de små lande? Der går samtlige små lande altså ud og siger --- det er ikke så meget med at vi skal bevare *den der kommissær*, fordi der har nogle af dem trods alt erkendt, at det er ikke det, der er det altafgørende; det altafgørende er, at institutionerne rent faktisk *kan fungere nogenlunde*. Og der skal man ikke have for store forventninger.

Fordi - jeg tror man skal indstille sig på (og det vil så være gode nyheder for mange! går jeg ud fra!) at vi går altså ind i en fase i det europæiske samarbejde, hvor: nu kommer tempoet i lovgivningsprocessen altså til så at gå lidt ned, i hvert fald i det næste stykke tid, og det er så primært på grund af udvidelsen.

For det første: nu kommer alle de her lande jo allerede så pr. 1.maj (når man så har underskrevet traktaterne (på Dronningens fødselsdag d.16.april) under Akropolis), så kommer de jo så ind i Europaparlamentet som observatører, og så skal man på en eller anden måde allerede forholde sig til det. Så kommer de jo så også i ministerrådet som observatører. Så skal der være valg til Europaparlamentet i 2004; vi har også regeringskonferencen, der kører, så kommer der ny kommission, og så skal vi have nyt budget i EU - som er i 2006 - og det bliver altså et *drama* af dimensioner! For der skal vi altså have med, når vi ser på det danske EU-formandskab - (jeg tror ikke man kunne have gjort det på en anden måde, det man gjorde, ved at lukke mødet og sige man vil se på landbrugspolitikken efterfølgende) - men det giver selvfølgelig da kolossalt mange problemer, når vi kommer frem til 2006 og skal forhandle nyt budget. Det bliver simpelthen et rivegilde af de helt store dimensioner: Du vil have ansøgerlande, der har skrevet under på forventet efterbevilling - nu skal de til fadet, og de har måske også lovet i folkeafstemningerne at "når først vi er kommet ind så får vi simpelthen bare lidt ekstra penge..."

CBK: Så det kan godt være det har taget 15 år at få dem med, men det kommer til at tage endnu længere tid -

LF: Ja, det tror jeg altså vi skal have med. Og så skal vi lige have den der med, at Tyskland vil selvfølgelig heller ikke betale noget og Frankrig vil heller ikke. Hatten går rundt og kommer tilbage med lommeuld og et par knapper, fordi der er ingen der vil betale. Og så står vi sådan set med en budgetkrise. Hvis man nu virkelig sådan skal tage det der scenarie i 2006-7.

Parallelt med det vil man selvfølgelig så på nogle områder *udbygge* integrationen. Altså: jeg tror at Irak-krisen *vil* udløse en ny diskussion på det forsvars- og udenrigspolitiske område. Den tidligere belgiske premierminister Jean-Luc Dehaene formulerede det meget præcist i sidste uge, hvor han sagde, at når så først det her er ved at være overstået med Irak - man må jo erkende at Europa ikke har haft nogen indflydelse overhovedet - jamen så vil der komme denne her erkendelse: *If we don't hang together, we'll hang individually*. Det har man i hvert fald set tidligere. Man havde Kosovokrisen - vi spillede jo ikke nogen rolle, og det var amerikanerne, der måtte komme og hjælpe, og godt nok var det så i NATO-regi det så skete, men de europæiske ledere måtte så følge med på CNN: "Gud, nu bomber vi!" Nu begyndte NATO at bombe - der var bare ingen, de havde ringet og fortalt os det (!)

Og det skabte så hele den Saint Malo-proces, som man jo kalder den, med at Storbritannien og Frankrig fandt hinanden på det forsvarspolitiske område, blev enige om, at man skulle jo have noget der hed forsvarssamarbejde i EU. Og jeg siger ikke at du får nogen *revolution* så, i det forsvars- og sikkerhedspolitiske samarbejde, men igen: du vil rykke et skridt nærmere. Forstået på den måde: du vil koordinere mere. Du vil nok højst sandsynligt også få indført det man så kalder 'integration i flere hastigheder': altså tillade (det gør du ikke i øjeblikket) at nogle lande så går sammen i EU-samarbejdet på det forsvarsmæssige område, og deltager så i en aktion, men alle andre behøver ikke.

Underskoven binder os sammen

CBK: Det forekommer mig at være et nyt argument i debatten: den der meget klare, eksplicitte sammenligning med USA. "EU må agere sådan-og-sådan på verdensscenen fordi ellers ... det-ene-og-det-andet". Og det er vel et argument, der i særlig grad bliver brugt af og tiltaler venstrefløjen og de europæiske socialdemokratier.

LF: Det er rigtigt, og det ser man jo præcis også i disse dage. Men det var jo sådan set ikke rigtig mit argument på den måde, altså at man nødvendigvis skal være --- altså, man behøver ikke at blive *et nyt USA*. Det er der jo egentlig ikke rigtig nogen, der siger. Det som mange siger, det er jo netop det her med: at så spiller vi ikke nogen rolle på den internationale scene. Så bliver det amerikanerne, der kommer til at dominere og køre med klatten, for at sige det på nudansk!

Det har der så været lidt en tendens til også efter Mogens Lykketofts tale, hvor han jo, som, udenrigsminister (det var jo så, da han stadig var udenrigsminister, dvs. før valget, i august måned dér) hvor han jo holdt sin store storpolitiske tale, hvor han jo så nævnte USA som et argument for, at nu skulle vi have mere integration i Europa. Det kom jo til at lyde meget amerikanerfjendsk, det førte jo også til en stor debat, hvor Per Stig Møller var ude at sige, "vi skal jo ikke opbygge en europæisk integration omkring en fælles fjende" – det er jo ikke det, det drejer sig om, vi har fælles værdier osv.

Der mener jeg sådan set godt, man kan forbinde de to synspunkter: altså, man kan godt mene at der er fælles værdier mellem USA og Europa, det kan man sagtens mene. Men man kan også bare sagtens *også* mene så (sagtens-sagtens) at det, at du har et internationalt verdenssamfund, hvor der kun er én supermagt, at det ikke er *sundt*. Altså, personligt, når man er i USA --- jeg holder meget af USA og jeg synes på mange punkter, jamen, det er da et fascinerende samfund. Men ikke desto mindre - ligesom i alle *andre* sammenhænge, hvor jeg ikke bryder mig om at der er ét land, der har al magten, fordi: Hvad nu hvis det land fejler? Hvad så?

Så jeg mener sagtens man kan kombinere de to ting *på sigt*. I øjeblikket har vi bare sådan en ekstremt polariseret diskussion, "holder man med amerikanerne eller med Frankrig-Tyskland (og dermed underforstået: europæerne)?" Men der tror jeg, når så først --- det mest *sandsynlige* scenarie, trods alt, når så alt denne her Irak-virak er overstået: det er jo, at så finder tingene på en eller anden måde et nyt leje. Altså jeg hører ikke til dem, der så tror, at så braser det hele sammen. Altså EU braser under ingen omstændigheder sammen, fordi det har det altså meget for mange år til. Det er den der store *underskov*, som vi var inde på før, af *low politics*, der jo i høj grad binder os sammen.

CBK: Men er det forskellen på EU og NATO, fx? fordi der har jo været sagt nogle temmelig dramatiske ting om NATO den sidste måned, hvor man kan sige, nu har vi lige de sidste par år siddet og fejret NATO – det var lige redefineret, der var lige blevet

rapporter og ting sager, det kunne fint gå osv. og det er vel én af de ting, der pludselig står relativt tydeligt: også jf. konfrontationen mellem USA og Tyskland, som jo sandsynligvis også er mere gøen end bid, men det er da helt indlysende at det dér trans-atlantiske forhold er noget, der – fordi der trods alt ikke er så meget samhandel, som mellem de europæiske lande- bare sådan en helt trivial ting som det...

LF: Men det er jeg da 100% enig med dig i. Og det oplever man jo også, når man er i USA: at jamen altså især når man selvfølgelig er i San Francisco, at det der med at komme fra Europa, det er jo nærmest sådan ved at være lidt halvbizart, ikke? Der vil da også være – alene af den simple årsag, at for amerikanerne er Europa jo ikke længere det altafgørende på det sikkerhedspolitiske område. Det ser vi jo i disse dage, men det så vi jo også straks den kolde krig, den var færdig. Så selvfølgelig vil du da dér have på en eller anden måde nogle forskellige interesser, hvor man kan sige: hvor er så limen henne når det gælder NATO-samarbejdet?

Jeg er ikke NATO-ekspert, så jeg skal ikke sidde og føre mig frem om, hvad der kommer til at ske i NATO, men jeg kan vel sige, at når vi har EU-samarbejdet, så er der stadig den altafgørende lim mellem Frankrig og Tyskland, der hedder, at hvis ikke Frankrig-Tyskland de holder sammen og er bundet ind i denne her integration, så er der en *angst* – i hvert fald hos den generation, der stadig regerer de her to lande – for, at så på sigt så kan man altså på en eller anden måde komme i kløerne på hinanden igen. Det kan så vores generation synes er fuldstændig vanvittigt – at det var dog en helt sindssyg argumentation – men sådan forholder det sig nu engang. Det er igen og igen de argumenter man hører for, hvor afgørende det er for Frankrig-Tyskland.

Så skal vi altså også have med, at det der så også er det afgørende, det, der så også driver EU i øjeblikket, det er jo så alle de krav, der kommer udefra --- altså, der jo ikke et land efterhånden i EU's omgivelser, som ikke ønsker at være med i EU. Hele den dér *efterspørgsel*. Og udefra, jamen så forlanger man jo det ene og det andet af EU: der kan jo ikke være en oversvømmelse et eller andet sted eller et jordskælv, eller noget andet, uden at de kommer med de her krav til EU.

Aldrig fugl, aldrig fisk

CBK: Men der har netop Østudvidelsen vel så to betydninger. Der er dels den betydning, som du siger nu: der er presset fra nærområdet. Man kan heller ikke forestille at sig, at EU med Malta og Cypern, hele den der front (du nævnte selv Tyrkiet), at EU ikke kommer til at have en anden Maghreb-politik og en anden Middelhavspolitik, *tydeligere*. I forhold til Albanien, for den sags skyld, Bulgarien osv. Kan man forestille sig – skal vi sige, en arbejdsdeling: hvor amerikanerne sådan set kun er glade for at slippe for nogle af de der østeuropæiske sumpe som de ellers ender i, og så at EU – som i forvejen har travlt med Østeuropa – begynder at koncentrere sig om at bygge de her koncentriske cirkler ud. Der er midtercirklen, som er de lande, der ikke bare ER medlemmer af EU men som *rigtigt gerne VIL VÆRE DET*, og så er der så os andre, og så er der så en cirkel udenfor os, osv. Men hvor EU stadigvæk er *langt fra* at spille en rolle i forhold til Asien, i forhold til Afrika, i forhold til Latinamerika, i forhold til det indiske subkontinent, i forhold til Kina, og overlader dén der bane til amerikanerne. Er det sådan en arbejdsdeling du tror vi ser på?

LF: Det mener jeg nok umiddelbart er den mest *realistiske* arbejdsdeling. Vi må vænne os til, at med denne her udvidelse får vi så meget at gøre med vores nærområde – eller, 'ring of friends' som Romano Prodi nu har formuleret det, det er det begreb han så bruger, man

skal have denne her 'ring af venner', hele den her *naboskabspolitik*, for vi rykker jo altså --- det ligger jo selvfølgelig i hele udvidelsen, når vi optage de her central- og østeruropæiske lande, så rykker vi vores grænser hen mod lande som er endnu mere ustabile. Det vil så gøre, at det får vi *meget* travlt med. Vi får *uhygge*ligt travlt med så at få det hele til at fungere; denne her store union (vi har allerede været inde på sådan noget med at reformere landbrugspolitik, reformere budgettet, overhovedet blive enige om alle beslutningsprocedurerne). Så det er det mest realistiske scenarie.

Der vil så nogle mene: "Ih, kan EU så virkelig ikke spille en større rolle?" Og selv hvis man så - fx på det sikkerhedspolitiske område så ikke spiller en større rolle - så vil der stadig være 'hvor er det dog for dårligt' og igen den dér nærmest med 'dumpekarakter'. Der tror jeg så bare man skal huske på: at det er faktisk en af EU's vigtigste roller: det er at holde sammen. Punkt 1, stadigvæk på det "gaml- (jeg var lige ved at sige det *gamle* Europa, det må jeg ikke sige mere nu om dage), men altså: Frankrig-Tyskland, men så også at stabilisere de umiddelbare nærområder. Det får man bare ikke nogen point for. Fordi herregud - Frankrig-Tyskland, dét har man klaret for mange år siden, og det dér med Central- og Østeuropa, nå ja, altså, det der med nærområdet: nå men, det er jo ikke det, vi taler om, når vi taler om at 'EU ikke spiller en rolle på den udenrigspolitiske scene'.

Hvad vi *heller* ikke taler om, det er jo, at EU på mange måder jo er en *model* for at man kan *samarbejde*. Jeg mener, man kan jo sige: du slår pjalterne sammen på så mange områder, og du ser jo mange andre steder i forskellige regioner, at man så ser på EU: man vil *ikke kopiere det*, men man vil på en eller anden måde alligevel godt lade sig *inspirere af det*. Og det skal vi jo også have med: altså den der vision om det multilaterale, som EU jo i høj grad også står for. Så på den måde så skal man nok passe på med - man vil konstant have det i de kommende år også - at fordi EU ikke er nogen stat, eller EU ikke er ligesom USA, så vil vi konstant sige, "ihhv, hvad er det for *noget*? Det spiller jo *alligevel* ingen rolle!" Andre vil så sige, 'jamen det *ligner* alligevel en stat, fordi prøv nu at se her, nu får vi en forfatning".

Men der jeg tror jeg simpelthen, det er det der med at EU vil altid - og det er dét, der også gør det så forvirrende - være en krydsning mellem på den ene side en stat og på den anden side en international organisation. Det er hverken fugl eller fisk. Men vi er jo *opdraget med*, var jeg lige ved at sige, at enten er noget en stat eller også er det en international organisation. Er der så pludselig sådan noget misk-mask inde i midten (for nu at formulere det negativt) eller lidt mere positivt: at det altså er en blandingskategori, hvor man blander nogle forskellige ting og sager, ja, det tror jeg, vi altid vil have svært ved at forholde os til.

CBK: Lad os lige slutte, helt specifikt, med netop spørgsmålet om FUSP'en [den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik, red.]. For 4-5 år siden, der virkede det måske meget logisk og meget simpelt, eller: relativt mere simpelt end det gør lige i øjeblikket, at man kunne opbygge "den europæiske søjle indenfor NATO" - altså, det var løsningen dengang, når man sagde: "kommer der ikke en konflikt her mellem Europa og USA?" så var svaret: "Næh! For der skal bare være nogle flere europæiske soldater, så står de under én kommando, så er de så en europæisk søjle i NATO" osv. Efter at man endelig fik lagt låg på Jugoslavien virkede det måske meget logisk, at det kunne lade sig gøre. Men i øjeblikket har vi - jo netop på grund af Østeuropa, på grund af de uenigheder der måske/måske ikke er så tydelige i Europa - i hvert fald *halvanden europæisk søjle, ikke?* (eller femte kolonne! Eller hvad franskmændene nu synes---)

LF: Min trojanske hest, ja.

CBK: Din trojanske hest. Hvis EU skal koncentrere sig om at rydde op i budgettet, i landbrugspolitikken, i alle de ting du var inde på ---

LF: Og nærområderne.

CBK: Og nærområderne. Er den der højprofilerede FUSP med kamphelikopterne og resten af det, så det første offer der ryger? Er det den man ligesom lader ligge nu og så lader man landene køre?

LF: Altså der er nok udbrudt en større realisme. Men igen: i mange af de store europæiske lande har du ikke haft nogen vision om at man skulle føre – som englænderne jo så siger: a *single* foreign policy. De er faktisk gået meget op i ordet *common*. Det fungerer ikke så godt på dansk, men der jo altså forskel på *single* – hvor man kun har én politik – og så *fælles*, hvor man i højere grad så kan *koordinere*. Og det har vel i højere grad været lidt visionen – men så har man ligesom valgt at lægge det op, også på *et retorisk højt plan*. Og der er der nok kommet mere *realisme* ind i diskussionen.

Men igen: når vi er kommet igennem det her, så er mit bedste bud altså, at så rykker vi *nærmere*---, vi får en *mere fælles* udenrigs- og sikkerhedspolitik, jeg tror ikke vi får nogen *mindre*. Og en af årsagerne til at vi får en *mere fælles* udenrigs- og sikkerhedspolitik, det er igen det der argument med: *hvis ikke vi hænger sammen, så kommer vi til at hænge hver for sig*. Erkendelsen af, at der altså ikke er nogen *indflydelse* for de europæiske lande hvis ikke man i højere grad koordinerer sine synspunkter.

Og så – jamen i øjeblikket har vi opbygget en forsvarsdimension, som går ud på, at vi kan ringe til amerikanerne og låne noget materiel af dem. Og det er det, som vi har, ikke – fordi vi har stort set ikke noget eget grej. Og jeg er ikke så sikker på at man ovenpå denne her NATO-krise man har haft - hvor nogle europæiske lande ikke var villige til at komme med de der garantier til tyrkerne – at der er så mange, der vil synes det er så god en idé: at være 100% afhængige af, at amerikanerne vil *låne* én det dér materiel.

Det kan godt være man så i højere grad må koordinere så igen, indbyrdes: Jeg tror ikke vi får nogen europa-hær, vi får heller ikke pludselig en *voldsom* stigning i militærbudgetterne (det har jeg altså svært ved at se, når vi også samtidig ønsker at bevare velfærdsstaten osv.). Men det vi jo godt kan få – og igen med typisk EU-pragmatisme (!) – det er, at man så i højere grad går over til det, man så kalder rollespecialisering, som helt sikkert bliver det nye modeord: At så tyskerne tager sig af visse dele af forsvaret, og så tager danskerne sig af andre dele, vi kan så ligge og piske rundt lidt ovre der med --- vi skal vel blive ved med at have søværnet, går jeg ud fra, men så kan det godt være at tyskerne i højere grad skal tage sig af nogle af de andre emner.

CBK: Men det er måske ikke den lykkeligste vision: At man får en europæisk styrke, der består af engelske hooligans, udstyret med tyske våben, under ledelse af franske generaler!

LF: Og under et EU-flag! Næh, men hvad ville du så have (var jeg lige ved at sige), kunne man så spørge tilbage?

Spørgsmål til undervisningsbrug:

1. Hvorfor er det betydningsfuldt hvad der siges om Danmark i udenlandske medier – eller af udenlandske politikere? Er det mere betydningsfuldt hvis der siges negative ting end positive?
2. "så var der opbygget et *momentum*, i det her. *Alle* var sådan set godt klar over at nu *skulle* det være. At når man sådan skulle vædde med nogen – og skulle vædde en kasse rødvin eller hvad det nu var – jamen, så satsede man alligevel på at *det ville nok gå*." Hvordan medvirkede regeringen til at skabe et *momentum*? Kunne de anvendte strategier have givet bagslag?
3. Hvad ligger der i de følgende udtryk: "ænderne over gaden", "ammekøerne", "den trojanske hest"; "pindsvinefodbold", "dobbelt-forstørret forhandlingsmasse", "Europa's choktilstand", "mindreværd"/"storhedsvanvid", "If we don't hang together, we'll hang individually", rolle
4. "der var jo altså også nogle andre ting ved at blive medlem af EU: blive stabiliseret, blive et normalt land og alle de dér ting" Hvad består en "stabilisering" af – og hvad er et "normalt land"?
5. "jeg tror vitterligt, at Uffe Ellemann-Jensen selvfølgelig og Niels Helveg-Petersen og alle udenrigsministre og statsministre *mener det alvorligt* med udvidelsen: at det er den bedste præventive sikkerhedspolitik, du kan føre." Er det lykkedes at overbevise danskerne om dette perspektiv?
6. "Jaja, kære venner, hvis I skulle optage Mexico, så ville det nok også *tage lidt tid*, ikke?" Hvilke ligheder og forskelle er der på integrationen i Europa og dén (manglende) i Nordamerika i 90erne?
7. "Margaret Thatcher, især når man læser hendes memoirer (som jo er fantastisk spændende læsning lige netop i denne her periode – især når EU ofte i Danmark bliver fremstillet som denne her store mastodont, eller som et samarbejde der overhovedet ikke har noget at gøre med sikkerhedspolitik) – der kan man jo se hvor *tæt* det hele var på at krakelere." Hvis EU kunne være så skrøbelig i 1989 er der så grund til at tro at unionen i dag er mere stabil – og *mindre* præget af magtpolitik?
8. "vi har slet ikke har den der ejerskabsfølelse overfor den europæiske union. Det der med overhovedet at overveje, om EU nu går hen og bliver mere det ene

- eller det andet, om det nu ikke længere er 'vores union' - alene det at sige 'vores union', det er der nok mange, der har vanskeligheder ved at gøre." Hvad skulle der til før danskerne talte om "vores union"?
9. Skriv en brochure for Venstre til folkeafstemningen om EU-traktaten i 2004, hvor du bruger formandskabet i 2002 som argument for et klart JA.
 10. "måske fordi man så er flettet så meget sammen, på de her punkter, så bliver der måske også mere behov for fx Frankrig at markere sig på den udenrigspolitiske scene – for der er der stadig *rum*, der kan man stadig så *vise* noget *grandeur*." Er det rigtigt at integrationen fører til et behov for markerings- og symbolpolitik? Betyder det at en fælles forsvars- og udenrigspolitik bliver sværere at opnå nu end den ville have været på et tidligere stadie af integrationen?
 11. "Man kan sagtens stille sig op og blive valgt til et folketingsvalg uden at nævne EU – uden at nævne at EU dybest set er rammen om det hele. Det behøver man ikke at gøre. Jamen, så bekræfter man da også, at det er to vidt forskellige ting. Hvad man også bekræfter, det er, at man *selv* er bange for det, på en eller anden måde." Hvilke grunde kan folketingspolitikere – og parlamentarikerne i de andre lande – have til at undgå EU-emnet?
 12. "Nu skal vi *selv* frem på banen. Og det bliver jo *vitterligt* interessant at se – om man formår at gennemføre dét skifte. Om man formår pludselig at gå hen og føre en proaktiv politik." Ville en EU-skeptiker have ret, hvis vedkommende insisterede på at den danske befolkning – med nej'erne, folkeafstemningsdetagelse, modstanderbevægelser – har været mere "pro-aktive" end noget andet europæisk folk?
 13. Hvad mener Lykke Friis med at der er "udbrudt en større realisme"?
 14. "når vi har EU-samarbejdet, så er der stadig den altafgørende lim mellem Frankrig og Tyskland, der hedder, at hvis ikke Frankrig-Tyskland de holder sammen og er bundet ind i denne her integration, så er der en *angst* – i hvert fald hos den generation, der stadig regerer de her to lande – for, at så på sigt så kan man altså på en eller anden måde komme i kløerne på hinanden igen. Det kan så vores generation synes er fuldstændig vanvittigt – at det var dog en helt sindssyg argumentation – men sådan forholder det sig nu engang. Det er igen og igen de argumenter man hører for, hvor afgørende det er for Frankrig-Tyskland." Er det rigtigt at denne argumentation ikke vinder forståelse hos de unge generationer – og hvor gammel skal man være for at frygte en fransk-tysk krig? Hvilke problemer tror du vil præge de generationer, der er vokset op i de sidste 20-30 år?